

Отримано: 20 квітня 2019 року

Прорецензовано: 22 травня 2019 року

Прийнято до друку: 23 травня 2019 року

e-mail: motornyi@i.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-143-145

Моторний А. В. Біографічний рукопис родини Давида Бурлюка. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 143–145.

УДК 821.161.2-94:7.071.1.037.3] «1894/1936»Д.Бурлюк(0.032)

Моторний Андрій Володимирович,

кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка»

БІОГРАФІЧНИЙ РУКОПИС РОДИНИ ДАВИДА БУРЛЮКА

У публікації презентований рукопис сімейного щоденника відомого поета, художника, літературного та художнього критика, одного із засновників руху футуризму Давида Бурлюка (1882 – 1967) та його сестри художниці Людмили Кузнецової-Бурлюк (1884 – 1968). Попередньо заявлені самим Д. Бурлюком крайні дати документу мали охоплювати період 1882 – 1967 років (фактично – з 1894 до останньої згаданої у рукописі дати – 1936 року, з перервами). З огляду на це, даний щоденник не можна вважати повністю завершеним документом. Пропонована публікація орієнтована, насамперед, на дослідників творчості як самого Давида Бурлюка, так і інших відомих митців – прихильників популярного у перші десятиліття минулого століття футуристичного руху.

Ключові слова: Давид Бурлюк, футуризм, щоденник, рукопис, біографія.

Andrii Motornyi,

PhD, Assistant professor, Lviv polytechnic National University

DAVID BURLIUK'S BIOGRAPHICAL FAMILY MANUSCRIPT

The publication presents a manuscript of the family diary of a famous poet, artist, literary and artistic critic, one of the founders of the futurism movement David Burluk (1882 – 1967) and his younger sister, Ludmila Kuznetsova-Burliuk (1884 – 1968). Preliminary stated by D. Burluk final dates of the document covered the period 1882 – 1967 (in fact – from 1894 until the last date mentioned in the manuscript – 1936, with interruptions). Given this, this diary cannot be considered as a completed document. It is obvious that its part, filled by David Burluk, was completely executed in 1957 during the first visit of the artist from the United States to his sisters Lyudmila and Marianna (wife of the Czech artist Vaclav Fiala) to Prague. Having visited the capital of the Czechoslovakia the second time (and last time) in 1962, D. Burluk did not return to work on this diary any more. It was not possible to determine the date of writing the text by the author of Lyudmila Kuznetsova-Burliuk. The proposed publication focuses primarily on researchers of the work of David Burluk himself and his friends – well-known artists from among the supporters of the futuristic movement popularized in the first decades of the last century: Volodymyr Mayakovsky, Velimir Khlebnikov, and others.

Key words: David Burluk, futurism, diary, manuscript, biography.

Останніми роками увагу дослідників знову все частіше привертає незаслужено призабуте ім'я Давида Давидовича Бурлюка (1882–1967) – уродженця села Семиротівка Харківської губернії (нині – Сумської області) відомого художника, літературного та художнього критика, одного із засновників футуризму, людини, яка залишила свій, неповторний слід в історії світової культури. У цьому контексті, зокрема, слід особливо відзначити велику дослідницьку роботу, яку проводить український журналіст та письменник Євген Деменок (Див., напр., [1,2,3] та ін. його наукові розвідки).

Як відомо, життя братів і сестер Давида Бурлюка – Володимира (1886–1917), Миколи (1890–1920), Людмили (1884–1968), Надії (1895–?) та Маріанни (1897–1982) – також так чи інакше було пов'язане з мистецтвом. Не вдаючись у деталі біографій членів цієї талановитої родини, про яку вже написано чимало сторінок, зупинимось лише на окремих фактах, безпосередньо пов'язаних з темою даної публікації.

Наймолодша з Бурлюків – сестра Маріанна – була дружиною відомого чеського художника, приятеля Давида Вацлава Фіали (1896–1980). Доля склалася так, що разом з Маріанною останні роки свого життя на віллі В. Фіали, що у празькому районі Стрешовіце, провела також художниця Людмила Кузнецова-Бурлюк. Обидві сестри знайшли свій останній спочинок у могилі родини Фіал на празькому цвинтарі Воковіце.

Саме до них та до свого давнього друга Вацлава до Праги двічі, у 1957 та у 1962 роках, приїздив зі Сполучених Штатів Америки Давид Бурлюк. У родинному архіві Фіал залишилось чимало документальних «слідів» цих відвідин. Це й художні роботи самого Д. Бурлюка, і його відомий портрет, виконаний В. Фіалою тощо. Серед декількох рукописів Бурлюка, які також зберігаються у цьому архіві, є зроблені ним біографічні начерки. Про один з них, виконаний червоним олівцем, згадує, зокрема, в одній зі своїх розвідок і Є. Деменок [1].

Нам пощастило протягом багатьох років бути близько знайомими з Маріанною та Вацлавом Фіалами, їхнім сином Владіміром, невісткою Ольгою та нащадками. Саме під час однієї з численних розповідей про свою свекруху та її близьких Ольга Фіалова і передала нам для публікації цікавий документ у вигляді зошита, написаний Давидом Бурлюком та його сестрою Людмилою.

На відміну від декількох щоденників, які у різні періоди свого життя Д. Бурлюк вів від першої особи, у даному випадку очевидно планувалось створення своєрідної сімейної «саги». Її мав поповнювати не лише сам Давид, але й його сестри та (можливо) інші члени родини. Саме тому у рукописі, про який йде мова, є чимало сторінок із заголовками, після яких залишені порожні місця (очевидно для подальшої роботи). Разом з тим, цілком очевидно, що деякі короткі нотатки Бурлюка та його прями посилання на заплановані спогади сестер передбачали більш детальний опис окремих подій у майбутньому.

Подаючи далі написаний російською мовою текст документу, ми повністю зберегли його стилістичні, пунктуаційні особливості тощо у тому вигляді, як це зробили Давид та Людмила Бурлюки.

На титульній сторінці зошита написано: «Бурлюки – семья ЛЕТОПИСЬ. 1882–1957» (тут і далі окремі слова виділені великими літерами Д. Бурлюком – А.М.). Насправді, однак, останній період, який у цьому літописі згадується, – це не 1957, а 1935–1936 роки.

Після заголовку у зошиті читаємо епіграф: «Недаром многих лет свидетелями нас Господь поставил и книжному искусству вразумил... АСП». Цитуючи цей уривок з «Бориса Годунова» О. Пушкіна, Д. Бурлюк змінив займенник «меня» на «нас», маючи, очевидно, на увазі свою родину.

На цій же титульній сторінці рукою Д. Бурлюка написано: «Дорогим Людочке и Марианночке милым сестрам. Мы – последние Бурлюки 19-го века – должны в этой тетрадке составить ЛЕТОПИСЬ давно исчезнувших навсегда ЛЕТ». Praha. Sept 9. – Nov. 30. 1957.

«До рождения Людмилы Бурлюк.
Что Людочка помнит о Котельве¹.

Семья Д. Ф. и Л. И. Бурлюк переселяется в Корочку Курской губернии.

Годы до поступления. Доди в Сумск. гимназ.

Седин Карп Егорович готовит Д. во 2-й класс.

1894. 2 класс С. Г.².

Весна 1895. Рождение Нади. Переезд семьи Б. в Кирсановский уезд Тамбовск. губ.

1895/6 – 3й класс. Т.Г.³

1896/7 – 4й класс.

Весна 1897 г. Переезд в Мордово Ворон. губ.

Переезд в Рябушки. Х.Г.⁴ 3-го июня рождение Марианночки. Гиршман оперирует Додю.

5-ый класс. Т.Г. Зима 1897/8 г. Осенью 1897 г. семья Б. переезжает в Новгородск. губернию. На каникулы Рождество, Пасху я еду через Боров[ш]у (?) в Хилино⁵. Лето 1888 г. в лесах бывш. Вотчины Суворова около села Кончанское⁶. Озеро Шерегородра. Дочь сенатора Колесова, Рощина, Павлик Членевский. Учит Алексева. Осенью 1898 – после попытки пост. в Моск. 3-ю гимназию – поступаю в Тверь.

Пикок-Бакунина.

1888/9. 6-й класс в Твери.

Весна 1899 г. Семья переезжает (*мається на увазі «переезжаєт» – А.М.*) в Москву, Мансуровский пер.

В конце апреля Павлик везет семью Б. в Линевку Симб. губ.

Лето 1899 г. в Линевке

Богдановы. Вдова и сестра худ. Прянишникова –

Маруся Еленевская (*Марія Єленевська – майбутня дружина Давида Бурлюка – А.М.*) – хвалит мой рисунок у стены ст. дома в Линевке)

6 сентября 1899 г. еду в Казань и поступаю в Каз. худ. училище. –

Семья Бурлюков живет в Симбирске (м.б.) в доме бывш. Ульяновых. (У меня имеется рисунок в красках.)

Я приезжаю на Р. Х. из Казани.

Мне исполнилось 13 лет 1899 зимой (*тут і далі всі підкреслення виконані Д. Бурлюком – А.М.*)

Пасха 1900 г. Семья Бурлюков тронулась на юг.

Александровск на Днепре.

Нововоронцовка – Золотая Балка.

Теперь уже Людочке свыше 13 (*далі рукою Д. Бурлюка цифра «13» виправлена на «14», хоча насправді станом на 1900 рік Л. Бурлюк виповнилося вже 16 років – А.М.*) – бери перо и... не спи!

Живем мы (семья) в Херсоне на окраине – улица ? Фурштауская (*знак «?» перед назвою вулиці поставив сам Д. Бурлюк. Він помилився, оскільки йшлося, очевидно, про вулицю Форштадтську, яка нині носить ім'я І. Борцака – А.М.*)

Привожу с собой пана Оношко на лето в Золотую Балку.

Я учусь (1900-1.). Зима в Одессе. Замерз наш «Георгий». – путешествие из Николаева описано мной в рассказе Антисемит Привожу с собой Колца из Одессы.

Зима 1901/2 переезжаем в дом Буну[аль]мана на Витовск. улице (*вулиця Вітовська, нині – Театральна – А.М.*)

Я учусь снова в Казани. Снова приезжает Цитович-Оношко. Оношко – весной. Осенью еду в Мюнхен –

Летом 1903 г. работают Ст. Колесников, Орланд, Мартыщенко, Бродский. (*Далі під кутом через половину аркуша Д.*

Бурлюк написав: «Здесь нужны подробные воспоминания Людочки» – А.М.)

Яночке (*ім'я Маріанни у колі родини- А.М.*) 6 лет –

Яночка! Стихов мы не пишем – но первые воспоминания наметь

Осенью 1903 г. уезжаем в Мюнхен – я Володя – Цитович.

1904 г. весна – Японская война. Семья живет в Алешках в Херсоне на Витовск. ул.

Осенью 1904 г. переезжаем в Нагорное Полтавской губ. Володя учится иск. в Киеве.

Зима – осень 1905 г. – революция.

Весна 1906 г. переезд в Харьков. Агафонов, Федоров – Козырщина

Осень Полтава – первый папа удар.

Зима 1906/1907. Весной ранней Ромны (*слово «Ромны» закреслено – А.М.*) Нагорная на границе Полтавской и Харьковской губерний

1907 Переезд в Новую Маячку⁷

Чернянка.

¹ Місце народження Л. Бурлюк, селище міського типу у Полтавській області, яке раніше входило до складу Харківської губернії.

² С. Г. – Сумська губернія.

³ Т. Г. – Тамбовська губернія.

⁴ Х. Г. – Харківська губернія.

⁵ Хіліно – село у Новгородській області Росії.

⁶ Кончанське. Нині – село Кончанське-Суворівське Новгородської області Росії.

⁷ Нова Маячка – с.м.т. у Херсонській області.

Подробыє восп. Людмили. –

1907 г.

1908 Чернянка

1909 Лифшиц Хлебников Кузнецовы живут в Чернянке⁸

1910

Переезд в Одессу

Володя уезжает из Одессы в Пензу.

1911г. – осень пост. в М.Х.У.⁹

Маяковский в Чернянке

1911/12 26 марта 1912 г. Женитьба ДД. МН.Е.

1912/13 – сын 4-го сент. David – сын в Херсоне.

1913/14 Херсон.

Пасхой Май переезжаем в Михалево¹⁰.

Воспоминания Яночки».

На цьому рукопис Давида Бурлюка закінчується. Нажаль, жодних спогадів Маріанни (Яни) Бурлюк на сторінках цього сімейного літопису нам знайти не вдалося, а сама Маріанна Давидівна у бесідах з нами ніколи не згадувала про існування цього документу. Тому далі пропонуються лише хронологічно не систематизовані нотатки Людмили Кузнецової-Бурлюк.

«Коля и Шура Сербинова женились в Приво[ж]ской Церкви летом (Июнь-Июль 1918 г.¹¹).

Коля (Буба) родился весной 1919 г.

Колю и Шуру видели в Алешках¹². Декабрь 1919 г.

Коля был арестован и расстрелян за свои анти-милитаристические (*очевидно малось на увазі «милитаристские – А.М.»*) убеждения (убеждения христианина)

В декабре 1918 г. Коленька служил офицером в искровой (? – А.М.) роте в Одессе (радиосвязь).

В 1935–36 г.г. Тоня (*Антон Безваль, чоловік Надії Бурлюк – А.М.*) видел Шуру и Колю (Бубу). Шура вышла замуж за Каменского Николая. Его мать Вера Соломоновна была домашней учительницей в нашей семье.

Шурочка Якименко (зам. Сербова). «Привал комедиантов» Настасьинский пер. (от Тверской) в Москве.

Тоня Безваль – секретарь «Гилеи»

В 1912 г. доклад футуристов в здании Аудитории в Херсоне. Вступительное слово А. Безваля – очень смущенное т.к. в момент начала слова Тоня увидел в первом ряду своего б. директора гимназии К.И. Т[ю]лв[ст]алова.

Доля читал о живописи

Коля читал о музыке слова.

Театр в Чернянке. Доля и Маяковский в «Хирургии» Чехова. Доля – фельдшер, Маяковский – дьякон. Затем в «Женитьбе» Гоголя (Р.Х. 1912)

Доля – Подколесин

Надя – невеста

Яна – сваха

Маяковский – Яичница

П. Сливаковский – мичман (*очевидно мається на увазі роль відставного моряка лейтенанта Балтазара Жевакіна – А.М.*)

К. Безваль – Стариков

Коля – Онучкин (*Анучкин – А.М.*)

Кочергина – мать невесты

А. Безваль – суфлер, с овациями, вызываемый публикой.

Р.Х. 1911 – «Недоросль» Фонвизина.

Доля – Простакова

Яна – Недоросль

[...] – Бен Лившиц (*Б. К. (Н.) Лившиць – поет та перекладач – А.М.*)

Споры Доди, Володи и Ларионова за столом в Чернянке; имена Пикассо, Брака, Ван Донгена, Ван Гога сыпались, как из рваного мешка. Всклакивали и мелом чертали на шкафах и стелаж. Спали в «мальнишеской» комнате вчетвером, часто на веранде мастерской. Однажды невозможно было разбудить Додю. Володя (*В. Маяковский – А.М.*) приносит ведро воды – зверски холодной, из артезианского колодезя и, стащив одеяло, обливает Давида, который стрелой бежит по траве в сад совершенно голый.

Когда Давид принес свежотпечатанную «Дохлаю Луну» (1-й сборник), папа хмыкнул под нос и проворчал по-хохлацки: «Хм, а в Давида вже й луна сдохла!»

На цих словах закінчується і текст рукопису Л. Кузнецової-Бурлюк. Прикро, звичайно, що проект сімейного літопису Бурлюків так і не був завершений, але навіть у такому вигляді він є, безумовно, важливим документальним доповненням для дослідників, збагачуючи цікавими фактами окремі сторінки життєвої та творчої біографії Давида Бурлюка, членів його родини та найближчого оточення.

Література:

1. Деменок С. Братья и сестры Бурлюки: Мемуарный рассказ с того света. URL: <https://www.svoboda.org/a/29281129.html>.
2. Деменок С. Начертательные знаки. *Новый мир*. 2016. № 7.
3. Деменок С. Новое о Бурлюках. Вид-во «Коло», Дрогобич, 2013.
4. URL: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/708/KSR_BDB.pdf.

⁸ Чернянка – село у Херсонській області.

⁹ Московське художнє училище.

¹⁰ Михалево – село у Московській обл. РФ.

¹¹ Назви місяців подані відповідно до рукопису Л. Кузнецової-Бурлюк.

¹² Олешки Херсонської обл.